

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI

STUDIA Z TEORII
WYCHOWANIA
TOM VI: 2015 NR 3(12)

Agnieszka Teresa Tys
Rafał Marcin Leszczyński

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Interdyscyplinarnej: Paweł Hulka-Laskowski – pisarz, religioznawca, bibliofil i pedagog (Łódź, 29-30. 05. 2015)

Postać Pawła Hulki-Laskowskiego (1881-1946) jest obecnie mało znana, pomimo że w pierwszej połowie XX wieku był Hulka jednym z czołowych polskich intelektualistów. Celem konferencji było zatem zbadanie biografii i twórczości Pawła Hulki-Laskowskiego. Ponieważ aktywność Hulki przejawiała się w wielu sferach, zatem siłą rzeczy konferencja miała charakter interdyscyplinarny.

Paweł Hulka-Laskowski zajmował się religioznawstwem, filozofią i teologią, wygłaszał odczyty z zakresu historii i filozofii wychowania, tłumaczył na język polski literaturę czeską. To właśnie on odkrył dla polskich czytelników i przetłumaczył najważniejsze dzieło Jaroslava Haška, *Przygody dobrego wojaka Szwejka*, pomimo iż nasi rodzimi wydawcy nie wierzyli w sukces książki o czeskim żołnierzu, odmawiając początkowo jej opublikowania. Przekładał również literaturę piękną i naukową (w tym także pedagogiczną) z języka niemieckiego, francuskiego, rosyjskiego i angielskiego. Hulka był ponadto zapalonym społecznikiem: walczył o prawa robotników żyrdardowskich, z których zresztą sam się wywodził. W roku 1915 zorganizował dla nich Klub Robotniczy, realizujący program uniwersytetu robotniczego. Paweł Hulka-Laskowski był również płodnym pisarzem. Współpracował ze znanymi periodykami literackimi jak „Echo Literacko-Artystyczne”, „Bluszczy”, „Sfinks”, „Wiadomości Literackie”, pisywał również do „Republiki”, „Sygnałów”, „Epoki”, „Kultury”, „Wolnomyśliciela Polskiego” i wielu innych pism. Utrzymywał kontakty z Wincentym Lutosławskim, Tadeuszem Micińskim,

Tomaszem Masarykiem. Publikował swoje artykuły w periodykach ewangelickich: „Ewangeliku”, „Głosie Ewangelickim”, „Zwiastunie Ewangelickim”, „Jednocie”, „Pielgrzymie Polskim”. W roku 1927 napisał powieść o życiu polskich ewangelików pt. *Porucznik Regier*. Najbardziej znaną książką żyrdardowianina jest autobiografia *Mój Żyrardów* (1934), w której opisał nie tylko swoje życie, ale także nakreślił po mistrzowsku obraz robotniczego Żyrardowa z pierwszej połowy XX wieku. Jego zainteresowania relacjami polsko-czeskimi i sytuacją Polaków na Zaolziu zaowocowały z kolei książką *Śląsk za Olzą* (1938), która w przedwojennym społeczeństwie polskim spełniła podobną rolę jak *Na tropach smętka* Melchiora Wańkowicza i *Ziemia gromadzi prochy* Józefa Kisielewskiego.

W swoich publikacjach walczył Hulka z wyzyskiem robotników, zafaniem światopoglądowym, nietolerancją i ksenofobią, poświęcając w nich wiele miejsca polskiemu ewangelicyzmowi, autor *Mojego Żyrardowa* był bowiem potomkiem braci czeskich, którzy w XVII wieku przyłączyli się w Polsce do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego.

Liczne obszary działalności i twórczości Hulki odzwierciedliły się w programie łódzkiej konferencji poświęconej żyrdardowianinowi, w której wzięli udział specjaliści z wielu dziedzin: historycy, pedagodzy, filolodzy, bibliotekoznawcy, socjolodzy i teolodzy. Interdyscyplinarność konferencji pozwoliła zbadać dorobek Hulki w jego różnych wymiarach. Konferencja została zorganizowana przez Parafię Ewangelicko-Reformowaną w Łodzi, Zakład Filozoficznych Podstaw Pedagogiki Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego, Wydział Teologiczny Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie oraz Towarzystwo Pedagogiki Filozoficznej im. B. F. Trentowskiego pod patronatem Ambasady Republiki Czeskiej w Warszawie, Marszałka Województwa Łódzkiego pana Witolda Sępnia, Prezydenta Miasta Łodzi pani Hanny Zdanowskiej, Prezydenta Miasta Żyrardowa pana Wojciecha Jasińskiego, Przewodniczącego Rady Miejskiej Miasta Łodzi pana Tomasa Kacprzaka oraz Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie.

Konferencję otworzył blok historyczny dotyczący czesko-braterskich korzeni Pawła Hulki-Laskowskiego, ponieważ jeśli chce się dobrze zrozumieć jego twórczość, należy osadzić ją w kontekście przynależności wyznaniowej. Część historyczną rozpoczęła dr Anna Kowalska-Pietrzak (UŁ) referatem poświęconym życiu i dziełu Jana Husa. Następne dwa wystąpienia odnosiły się do duchowych spadkobierców Reformatora, czyli braci czeskich. Prof. Henryk Gmiterek (UMCS) zajął się szesnastowiecznym Kościołem braci czeskich na terytorium Polski, zaś o ich późniejszym osadnictwie w Żelowie, Łodzi i Żyrardowie mówił potomek braci czeskich, mgr inż. Jarosław Stejskał.

W następnym bloku zajęto się zagadnieniem związków Pawła Hulki-Laskowskiego z Żyrardowem, albowiem to właśnie w tym mieście Laskowski spędził większość swojego życia; w nim się wychował, dojrzał i tworzył oraz prowadził działalność na rzecz żyrardowskich robotników. Ramy tej części konferencji wypełnił referat radnego żyrardowskiego, dra Jerzego Naziębły, pt. *Paweł Hulka-Laskowski – wybitny żyrardowianin europejskiego formatu* oraz dr Agnieszki Janiak-Jasińskiej (UW), która zapoznała uczestników konferencji z działalnością Pawła Hulki Laskowskiego na rzecz robotniczej społeczności Żyrardowa.

Pierwszy dzień konferencji zamknął blok poświęcony zbiorom Pawła Hulki-Laskowskiego znajdującym się w Łodzi i Żyrardowie. Prof. Jadwiga Konieczna (UŁ) scharakteryzowała zbiory Pawła Hulki-Laskowskiego zgromadzone w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi, składające się z dużej części jego księgozbioru oraz rękopiśmiennych notatek. Natomiast mgr Justyna Żak (UW) licznymi zdjęciami z życia Hulki i Żyrardowa okraśliła swoje wystąpienie na temat spuścizny Pawła Hulki-Laskowskiego w Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie.

Po obradach pierwszego dnia konferencji toczyły się liczne, ożywione dyskusje. Było to naturalne, ponieważ część prelegentów i uczestników organizowała wcześniej sesje popularno-naukowe bądź wystawy poświęcone bohaterowi konferencji. Powstała nawet idea powołania do życia Stowarzyszenia Pawła Hulki-Laskowskiego.

W trakcie pierwszej sesji drugiego dnia konferencji zajęto się związkami Hulki z kulturą czeską. W tym kontekście ukazano żyrardowianina jako tłumacza i dyplomata. Blok prowadził Konsul Honorowy Republiki Czeskiej w Łodzi, prof. UŁ Krzysztof Skotnicki. Referaty wygłosili: dr Joanna Mielczarek, która porównała polszczyznę tłumaczeń Pawła Hulki-Laskowskiego z językiem polskim pierwszej połowy XX wieku oraz prof. Rafał Leszczyński (senior), który przedstawił rolę, jaką odegrał Laskowski w stosunkach polsko-czeskich.

Kolejną sesję poprowadził prezes Towarzystwa Pedagogiki Filozoficznej im. B. F. Trentowskiego, prof. ATH Sławomir Sztobryn. Ta część konferencji zdominowana została przez pedagogikę i filozofię. Mgr Agnieszka Tys przedstawiła pedagogiczny wymiar twórczości Pawła Hulki-Laskowskiego, natomiast dr Paulina Sosnowska (UW) wskazała na nurty filozoficzne obecne na Uniwersytecie w Heidelbergu, z którymi zetknął się Hulka w czasach swoich studiów na tej Uczelni.

Referat dr Sosnowskiej umożliwił płynne przejście do następnego bloku tematycznego poświęconego zagadnieniom filozoficzno-teologicznym.

Otworzyła go dr Katarzyna Dworakowska (UW), która mówiła o filozofii Fryderyka Nietzschego jako inspiracji dla myśli filozoficzno-religijnej Hulki. Następnie przewodniczący konferencji, prof. ChAT Rafał Marcin Leszczyński (junior), zaprezentował wyniki swoich badań na temat ewolucji poglądów filozoficzno-religijnych żyrdardowianina. Moderatorką owej sesji była prof. UW Andrea Folkierska.

Konferencję zamknęła sesja prowadzona przez profesora ChAT-u Andrzeja Kluczyńskiego, w której poruszono problem poglądów Hulki na temat sytuacji mniejszości wyznaniowych w II Rzeczypospolitej. Pierwszy referat wygłosiła dr Mirosława Weremiejewicz (WSTS), ukazując Hulkę jako Polaka-ewangelika, przy okazji doskonale oddając realia życia obywatela polskiego należącego do mniejszości wyznaniowych w czasach międzywojennych. W drugim referacie owego bloku wnuk Pawła Hulki-Laskowskiego, mgr Piotr Dutkiewicz, przedstawił krytyczny stosunek swojego dziadka do antysemityzmu.

Należy zasygnalizować, iż zaprezentowane na konferencji wyniki badań nad twórczością Hulki wyeksponowały jego zainteresowania filozoficzno-religioznawcze i teologiczne. Wniosek taki można zresztą wyprowadzić na bazie samego programu konferencji. Dzięki kontaktowi Hulki z akademicką kulturą niemiecką – gdzie filozofia, filologia klasyczna, teologia protestancka i religioznawstwo były na wysokim poziomie – stał się on człowiekiem otwartym na różne prądy naukowe i niezależnym w swoich poglądach.

Oceniając łódzką konferencję, można stwierdzić, iż jej główny cel, czyli holistyczne spojrzenie na biografię i dorobek Pawła Hulki-Laskowskiego, został w pełni osiągnięty. Twórczość Hulki, jeśli w ogóle jest z czymś kojarzona, to najczęściej z jego pracą translatorską, a zwłaszcza z przetłumaczeniem przez niego *Przygód dobrego wojaka Szwejka*, zupełnie tak, jakby to był jedyny wkład żyrdardowianina w kulturę polską. Konferencja łódzka ukazała natomiast imponującą różnorodność zainteresowań Laskowskiego, wydobywając na światło dzienne te wymiary jego działalności i pracy naukowej, które we wcześniejszych badaniach były pomijane lub mało akcentowane. Na przykład, zupełną nowością są zaprezentowane w Łodzi wyniki badań nad poglądami filozoficzno-religijnymi Hulki oraz jego aktywnością na polu pedagogiki. Jak więc widać, łódzkie spotkanie w istotny sposób poszerzyło wiedzę o Pawle Hulce-Laskowskim.

Aby osiągnąć takie efekty, organizatorzy zrezygnowali z rozpowszechnionego obecnie rynkowego podejścia do konferencji. Łódzka konferencja była zatem bez bankietu, opłaty konferencyjnej, dostępna dla wszystkich słuchaczy. Prelegenci byli zaproszeni w dowód uznania dla ich dokonań na

niwie nauki (magistrowie prowadzili badania pod kierunkiem profesorów, chyba że byli specjalistami w tym zakresie). Na konferencji hulkiowskiej naukowiec był więc postrzegany jako twórca, a nie poszukiwacz punktów do sprawozdania ze swojej działalności. Dodać należy, że również możliwość opublikowania artykułu w księdze pokonferencyjnej nie została okupiona przez prelegentów biletami Narodowego Banku Polskiego. Organizatorzy odrzucili więc neoliberalne standardy konferencyjne, kierując swój wzrok na starożytny Gaj Akademosa i postawę samego Hulki, dla którego nauka nie była biznesem, lecz poszukiwaniem prawdy o świecie.

